

Основне концепције мелиоративне политике у сточарству у нашим специфичним условима планинског и медитеранског подручја*

Разлике у природним условима за развој пољопривреде у Црној Гори, затим разлике у концентрацији и размјештају потрошачких центара, саобраћајној повезаности и осталим условима привређивања намећу потребу да се при осврту на пољопривреду као цјелину или при анализи појединих грана пољопривреде посебно истичу медитеранско и планинско подручје. При одређивању мелиоративне политике у сточарству ово је такође било нужно због изразите разлике у капацитетима на којима се заснива ова грана, а као посљедица тога, стања сточарства и структуре стада по свим рејонима. Поред тога, релативно мала удаљеност ових рејона омогућује комбинације у искоришћавању услова и капацитета низијских и висијских терена.

Даље, при формулисању основних концепција о развоју сточарства и при разматрању ових питања по садржини и начину рјешавања потребно је имати у виду посебно друштвени и приватни сектор, а затим гране сточарства, њихов значај за нашу републику и начин унапређивања сваке гране појединачно.

Због специфичности у технологији и економици појединих грана, организацији рада у њима и различитог дејства осталих фактора на сточарску производњу (организација промета и откупа сточарских производа, капацитета и захтјева прерађивачке индустрије и сл.) нужна је исцрпна разрада ових концепција по гранама, уз коришћење досадашњих резултата рада на унапређивању сточарства и искустава стечених у захватима који су у томе циљу предузимани. Треба имати у виду поступност и синхронизацију материјалне основе и активности у рјешавању ових проблема. Ово напомињемо зато што смо суочени са тенденцијом пада или стагнацијом у бројном стању стоке и ниским производ-

* Извод из опширне студије коју је израдио Завод за унапређивање пољопривреде у Титограду.

ним својствима, са једне стране, и тежњом за интензификацијом, осавремењавањем и модернизацијом организације и технологије ове производње, с друге стране. Чињеница је да се и ово бројно стање одржава захваљујући добрим дијелом околности што је сточарство у Црној Гори основ за egzистенцију већине сеоског становништва а мање дејству и активности других фактора.

Значи да у даљем раду на унапређивању све гране треба имати у виду дејство привредних фактора и регулативних управних и ветеринарско-санитарних мјера и све елементе који би обезбјеђивали интерес радних организација и индивидуалних одгајивача за ову дјелатност.

Капацитети намијењени овој производњи у нашој републици знатни су. Око 87% укупне пољопривредне површине отпада на ливаде и пашњаке. Око 70% пољопривредних површина (415 000 ha) налази се у планинском рејону, а 30% (177 000 ha) у медитеранском. Аналогно томе имамо чињеницу да се од укупног броја грла у Републици налази у %

	Коња	Говеда	Оваца	Свиња	Живине
У медитеранском реј.	21,	27	26,7	49,3	50,0
У планинском реј.	78,8	73	73,8	50,7	50,0
У СРЦГ укупно	100,00	100,0	100,0	100,0	100,0

Значи, око 3/4 броја водећих врста стоке (говеда, оваца, и коња) налази се у планинском рејону. Поред тога, како смо видјели, значајни су капацитети у овом рејону који служе сточарској производњи, а проблеми у исхрани, њези, смјештају, здравственој заштити стоке, реализацији сточарских производа и обезбјеђењу репродукционог материјала тамо су најјаче изражени.

Карактеристично је да у овом рејону од укупног броја говеда отпада на краве око 40%, на радне волове око 23%, а остало на подмладак за клање и ремонт, док у неким приморским општинама Републике на краве отпада и до 90% укупног броја говеда. Слични су односи плоткиња и подмлатка код оваца. То указује на потребу специфичних рјешења у избору одгајивачког правца ради поправке наших нископродуктивних раса стоке у овом рејону. Изразита заступљеност оваца у односу на број становника и пољопривредне површине у Црној Гори индицира велики значај овчарства за нашу републику. На 100 становника у Југославији долази 58,3 оваца у Црној Гори 129,1 грло, док на 100 ha пољопривредних површина у СФРЈ 72,3 грла оваца а у Црној Гори 99.

Кад је ријеч о планинском рејону, треба имати у виду знатан удио нископродуктивних пашњака у структури пољопривредних површина и недозвољне капацитете и услове за обезбјеђење зимске хране за стоку, отуда је изразит дебаланс у производњи хране за зимску прехрану и капацитета пашњака.

У годинама кад су приноси ниски, на травним површинама број стоке (говеда и оваца) смањује се нагло, па и 12—15%, и то претежно на рачун подмлатка, што умањује репродукциону способност запата за више година, а проценат утичућа расте.

Поред низа отежаних услова у привређивању, сточарство у Црној Гори чини преко 40% прихода од пољопривреде, не рачунајући вриједност рада радних грла која је знатна (2,3 милијарде) а преко 3/4 капацитета сточарства, како смо видјели, налази се у планинском рејону.

Свега 1,3% говеда и око 2% оваца у планинском рејону налази се на друштвеном сектору. Истина, много је већи утицај сточарства друштвеног сектора као мелиоратора производних својстава домаћих раса стоке него на обим производње. Оно захтијева посебна рјешења, али имајући у виду ових 98% сточарства на приватном сектору, морамо рачунати на јасну производну оријентацију приватних одгајивача у производњи, одгоју, здравственој заштити стоке, правовременој и сигурној реализацији производа.

Ради реалнијег оцјењивања важности појединих грана сточарства, неопходно је истаћи њихово учешће у укупној производњи. Тако, од укупне производње меса у Црној Гори у 1963. и 1964. отпада на

	1963. г.	1964. г.
говеће	39,23%	39,52%
овчје	40,99%	35,83%
свињско	17,56%	21,68%
живињско	2,22%	2,97%

У производњи млијека говедарство учествује 77,31% а овчарство са 22,69%. У СФРЈ 90% млијека производи се у говедарству а 10% у овчарству. Значи да данас ни за догледно вријеме и при садашњој расној структури не можемо занемарити производњу овчјег млијека на приватном сектору код нас. Преко 3/4 производње меса отпада на говедарство и овчарство, те у нашим условима даљим мјерама треба ријешавати прије свега проблеме ове двије гране сточарства.

У нас се често истиче ниска производност грла свих врста стоке и знатно присуство примитивних раса. Па ипак, наше је мишљење да границу те производности није учинила генетска предиспозиција него услови држања. О томе имамо и податак гдје и нископроизводне расе у бољим условима дају знатно више производа, чак и да су рентабилне, али не и најефикасније за коришћење побољшаних услова. Овим желимо да нагласимо како, прије свега, треба имати у виду наше услове и могућности њихове поправке и управо од њих полазити при одређивању мелиоративне политике у сточарству.

Узгојни правац по гранама, подручјима и секторима власништва, треба формулисати у складу са условима за реализацију концепција развоја сточарства у нас, узимајући у обзир капацитете који служе овој производњи и могућност интензификације сточарства у специфичним условима дотичног рејона.

Даље, кад је у питању сточарство на друштвеном сектору, нарочито у низијским рејонима, мора се превазићи схватање да сточарство може да базира на споредним производима и мање продуктивним површинама. Од укупних обрадивих површина у нашој републици (191 000 ha) свега је 4,4% у друштвеном сектору. Структура искоришћавања тих површина у доста случајева не иде у прилог стварања и побољшања услова за интензивно сточарство, иако је потреба у производима сточарства јако наглашена, а потрошачки центри упућени у снабдијевању млијеком, прије свега, на друштвена газдинства.

Но, и при постојећем земљишном фонду и ниском удјелу сточарства друштвеног сектора постоје резерве и у побољшању производности грла на друштвеним газдинствима.

Сарадња са индивидуалним произвођачима у сточарству има врло велики значај. То се мора ићи шире и одређеније али имајући у виду чињеницу да са нископродуктивним грлима партнери неће имати велике користи од сарадње.

Кооперација треба да обезбиди веће економске резултате индивидуалним произвођачима и радној организацији. Обезбјеђење и искоришћавање квалитетно доброг приплодног материјала ради поправке производних својстава наших раса стоке једно је од битних питања на путу побољшавања производности грла.

Полазећи од свих чињеница и стања сточарства по врстама и расама код нас, израђене су и одговарајуће основне препоруке за мјере поправке квалитета наших домаћих раса говеда и оваца и за избор одговарајућег циља по гранама, секторима власништва у рејонима.